

SÉTÁNY FEHÉREMBEREKNEK

(Megjegyzések Erzsébetváros önkormányzata számára)¹

Fleischer Tamás

A Madách-út eredetileg olyasféle sugárút lett volna, mint az Andrássy út. Lényegében azonban ennek az útnak csak a reprezentatív kapuzata készült el, és annak Madách téri csatlakozása rögtön kérdéssé is tette, érdemes-e egyáltalán a Tanács körútra rávezetni ilyen módon merőlegesen egy jelentős forgalmat. Ennek ellenére az álom sokáig élt és talán csak a pénzühiány akadályozta meg, hogy 50, 30, vagy akár 15 éve nem valósult meg.

Mára már nyilvánvaló, hogy nem csak a közvetlen csatlakozási pontot tekintve, de városszerkezeti szempontból is kifejezetten szerencsésnek mondható, hogy ez az újabb sugárirányú, a forgalmat a belvárosra ömlesztő út nem épült ki. Teljesen összhangban van ezzel a felismeréssel az az elképzelés, hogy most már ne is forgalmi út, hanem egy kizárólag gyalogosforgalmat vonzó sétány épüljön itt inkább. Ez felel meg azoknak a városépítési elveknek, amelyek a monumentális, méreteivel is lenyűgöző hatást keltő alkotások helyett az emberi léptékű, otthonosság érzetét keltő térformálást részesítik előnyben.

Már a belvárosi gyalogosövezet kialakítása során megszületett az a gondolat, hogy e zóna Deák térre történő kivezetése és az ottani aluljáróhoz való csatlakoztatása lehetővé teszi a későbbiekben annak folytatását - visszaidézve az egykori Király utca vagy az Anker köz szebb napjait és üzleti forgalmát. Egy későbbi időszakban pedig felmerült, úgy tudom, hogy a tömbrehabilitáció keretében

¹ Megjelent: *"A lakosság kifejezetten útban van (Vita a Madách sétányról)"* címmel. Erzsébetváros, 1991 szeptember

a Dohány utcai Zsinagóga kertjétől lényegében összefüggő zöldsáv lenne kialakítható a tömbökön keresztül beépítetlen telkeken át, illetve egy-egy rosszabb állapotú földszintes ház feláldozásával. (Azóta a foghíjak egy része beépítésre került, vagy e beépítés jelenleg van folyamatban.)

Teljes tehát az összhang abban, hogy a jórészt a századforduló idején kialakított és túlzottan beépített tömbök levegősebbé tehetők néhány belső udvar kinyitása, vagy éppen néhány legrosszabb minőségű, komfort nélküli lakás megszüntetése árán. Ebbe a gondolat sorba illeszkedik az Erzsébetvárosnak mintegy a tengelyét képező hajdani Madách út elképzelésének a gyalogútként való felelevenítése is, ami a két említett gyalogut-tervvel párhuzamosan, azoknak nem ellentmondva is kialakítható lenne.

A TTI által elkészített tervekben ezt a szellemet tükrözi is két szakasz, így a sűrűbb beépítés miatt csak passzázs-ként elképzelt, Csányi utca és Erzsébet körút közötti áttörés, valamint a sétány indítása a Madách tértől a Gozdsdu udvarig. Itt a tervek a meglévő állapotot érezhetően tekintetbe veszik, és azt fejlesztik tovább.

Vitathatónak tartom viszont a Promenádterv e két szakasz közötti elképzelését. Jóllehet formálisan itt is gyalogosburkolattal ellátott sétány jelenik meg, valójában monumentális térfalakat tervezett ide a TTI, ami formailag is egy egészen más filozófiát, rekonstrukció helyett a városrész belső szerkezetének alapvető megváltoztatását jelenti. Még jobban aláhúzza mindezt a tartalom: hivatali épületek, bankok, kereskedelmi képviselők jelennek meg ezekben az építményekben.

Hibásnak tartom ezt az elképzelést egyrészt a főváros nagyszerkezeti léptékében. Vitathatónak tartom ugyanis, hogy a belvárosi, hivatali negyedek annak szomszédságában, tehát térbeli kontinuitással kellene-e terjeszteni; tehát a VII. (VI. VIII. XIII.) kerület(ek) felé: ezzel ugyanis fokról fokra egyetlen, egyre nagyobb, egyre kezelhetetlenebb Belvárost alakítunk ki, de ugyanakkor a jelenlegi túlcentralizált szerkezet tovább erősödne, a város egészének makroszerkezetében konzerválnának mindazok a csapdák, amelyek már ma is minden szolgáltatási, kapcsolati, ellátási igényhez a centrumban hívnak életre újabb és újabb fejlesztési kényszereket. Ebből a szempontból tehát nem kerülhető el egy össz-budapesti léptékű rendezési átgondolás e hivatali funkciók kívánatos elhelyezkedéséről: azaz hogyan,

- szétszórva, vagy koncentrálván;
- új, alternatív központot képezve, (távlatban az egész főváros súlypontját áthelyezendő), vagy néhány alközpontba tömörítve;
- sterilen, tehát a munkaidő után kiürülő térségként, vagy lakófunkcióval vegyítve stb.

fejlődjön a főváros hivatali negyede a jövőben.

Ugyanakkor hibásnak tartom az elképzelést lokálisan, az Erzsébetváros szempontjából is. Miközben a terv az említett közbenső szakaszon beépít, megszüntet egy sportpályát, egy játszóteret, egy balettcsarnokot és egy óvodát, mindennek a következményeit nagyvonalúan megoldottnak véli azzal, hogy a hiányzó gyermekintézményeket a szomszédos területeken kell pótolni. Konkrét javaslatot természetesen nem közöl, valószínűleg nem is lehetne.

Ez a "megoldási" filozófia akár szimbolikusnak is tekinthető: pontosan jellemzi azt, ahogy a tervezett megoldás egyáltalán nem belesimulni akar egy létező szerkezetbe, ellenkezőleg, csak egy területet keres, ahol "beruházhat". A helyi társadalom nem érdekli, Erzsébetvárosban csak egy fizikai területet, egy épületállományt ért. Nem a lakosság számára javítja a körülményeket, hanem az elképzelt létesítményt akarja elhelyezni: tulajdonképpen egy sziget jönne így létre a városszövetben, befelé fordulva, hátatfordítva mindannak, ami ma ott található.

Magától értetődik, hogy egy slumosodó térség rehabilitációja természetes módon a lakók cserélődésével is jár. Mégis fel kell tenni azt a kikerülhetetlen kérdést, hogy vajon kiket kell képviselnie az önkormányzati testületnek akkor, amikor döntéseit hozza. Amikor a tanács egy Kft kezébe adta a területi vagyoni hasznosítását, olyan utat választott, mint amikor egy lakott öröklakást idegen tulajdonosnak adnak el. Nem vitás, hogy a Kft, - már saját érdekében is - profitorientált vállalkozásba akar kezdeni: azonban ebben a helyzetben a terület jelenti számára az értéket és a lakók kifejezetten útban vannak, zavaróak, a legjobb lenne megszabadulni tőlük. A választott önkormányzat nem engedheti meg magának - pontosabban választóik nem engedhetik meg nekik - ezt a fajta szemléletet. Éppen az az önkormányzat lényege, hogy nem steril gazdasági profítelven, hanem egy közösség szélesebb értékítéletének átfogó figyelembevételével hozza meg a döntéseit: azaz a profit csak egy tényező lehet a fontos pozitív értékek között. Ahogy egy családot sem kizárólag az elérhető nagyobb bevétel vezérel a döntéseiben, - bár ez is igen fontos szempont, - úgy az önkormányzatnak is az a feladata, hogy a helyi társadalom szélesebb igénykálaja alapján mérlegeljen.

Konkrétabban, az adott esetben 20 - 30 milliárd forintnak a térségben való beruházása kétségtelenül megemeli a térség jelentőségét és kihat a szomszédos területekre is. Mégis, bizonyos az, hogy ennek a tőkének a legnagyobb hányada a beruházó számára hasznosul, hiszen éppen ezért, és nem a térségi mellékhatásai miatt hozza ide a pénzét. Egyáltalán nem mondható azonban ki az, hogy a térségi pozitív mellékhatások egyenes arányban állnának a beruházott tőkével, sőt aránytalanul nagy tőke idehozatala inkább gyarmatosító, egyoldalú diktáló szerepbe hozza az érkezőt, és ennek megfelelően kiszolgáltatottá teszi a befogadót. Tehát egy olyan tervezet, ami csak 5 milliárd forintot hoz ide, a kerület szempontjából sokkal fontosabb, hasznosabb lehet.

Partneri, mellérendelt maradhat a viszony az önkormányzattal, a tervezet nem idegen testként épül be a környezetébe, ennek megfelelően tovagyrúzó pozitív hatásai szerves fejlődést képesek kiváltani a kerület csatlakozó területein, reális hazai építőket, a meglévő lakásállományt minőségileg feljavítani kész tőkét vonzanak ide, nem pedig esetleg további nemzetközi konzorciumokat, amelyek majd két másik tömböt letarolva akarnak székházakat építeni.

Javaslatom, hogy az önkormányzat üdvözölje, és tekintse kiindulásnak azt, hogy létezik egyfajta elképzelés, egyfajta ajánlat a területre, de semmiképpen ne ugorjon be annak a szokásos zsarolásnak, hogy már csak rövid ideig tartják ezt az ajánlatot, és nem hajlandók versenyezni mással. Az önkormányzat legyen tudatában annak, hogy választói bennlakóként birtokolják az értékes térséget, és nem az a jó gazdálkodás, ha most mégoly előnyösnek látszó ajánlatoknak engedve ezt elkótyavetyélik.

Ugyanakkor az önkormányzat bizzon meg egy másik csoportot a maga értékrendjének megfelelő tervezet kialakítására. Ez támaszkodjon a helyi körülmények, a lakosság igényeinek ismeretére és ugyanakkor szakértői kitekintésekre, koncepcionális elképzelésekre, továbbá legyen összhangban a főváros egészére vonatkozó koncepciókkal.

Nem csak a terv, a végtermék a fontos, hanem az a *folyamat* amelynek keretében egy ilyen terv megszületik. Az önkormányzat éppen ebben a folyamatban érheti el, hogy egyrészt tájékozódjon a valós problémákról, másrészt kialakítson egy olyan szakértői gárdát, akik képesek együttműködni a lakossággal, hitelesekké képesek válni. Ezen az úton egy kétirányú kommunikációnak kell megindulnia, azaz kölcsönös tanulási folyamatnak a tervezők (szakértők, önkormányzat) és a választók között, - és ez legalább olyan fontos, mint maga a terv.

1990 október 25.